

طراحی مدل خط مشی گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور

عبدالله مخملی^۱، افلاطون امیری^{۲*}، فرزانه بیگ زاده عباسی^۳، سنجر سلاجقه^۴، ایوب شیخی^۵

۱- دانشجوی دکتری تخصصی مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۲- گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۳- گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۴- گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۵- گروه ریاضی و کامپیوتر، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران

چکیده

امروزه برای غلبه بر مشکلات و تهدیدات که متوجه سازمان‌ها است تنها یک راه حل کارساز است و آن هم ایجاد بستر کارآفرینی سازمانی در سازمان‌ها می‌باشد. بنابراین هدف از این تحقیق، طراحی مدل خط مشی گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور است. روش این تحقیق، به دلیل توالی روش کیفی و کمی، آمیخته متوالی است. در بخش کیفی، جامعه آماری این تحقیق، خبرگان و نخبگان حوزه مدیریت، مدیران با تجربه نظام اداری است که با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند ۱۵ نفر از صاحب نظران از جامعه آماری مذکور شناسایی شدند و به صورت نیمه ساختار یافته با آن‌ها مصاحبه شد. در بخش کمی، جامعه آماری این تحقیق، روسای اتحادیه‌های صنفی اتاق‌های اصناف خراسان رضوی به تعداد ۸۵۰ نفر است که تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۲۶۵ نفر محاسبه و از روش نمونه گیری تصادفی ساده برای جمع آوری داده‌ها استفاده شد که داده‌های جمع آوری شده با استفاده از تکنیک

مدل سازی معادلات ساختاری و نرم افزار آموس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در نهایت، ابعاد و مولفه‌های سازمان کارآفرین پرور، عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور و موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور شناسایی شد و تاثیر هر کدام از این ابعاد بر خط مشی‌های سازمان کارآفرین پرور مورد تایید قرار گرفت.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی سازمانی، سازمان کارآفرین پرور، خط مشی گذاری.

مقدمه

در عصر حاضر بهره‌گیری مناسب از استعدادها و توانایی‌های افراد در تدوین چارچوب‌ها و الگوهای فکری جدید، شناسایی نیازهای واقعی مخاطبین و بهبود مستمر خدمات و فرآورده‌های تولیدی، اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده است. سازمان‌ها برای تبدیل شدن به سازمان کارآفرین پرور، نیاز به افراد آینده‌نگر دارند که بدانند چه کارهایی باید انجام شود تا بتوانند به راحتی با کسانی که گوش به زنگ تحولات هستند ارتباط برقرار کرده، خود و سازمان شان را برای رویارویی با چالش‌های فردا آماده کنند (هادی زاده مقدم و رحیمی فیل آبادی، ۱۳۸۹). تحقیقات نشان داده است که نهادینه کردن کارآفرینی سازمانی و ایجاد سازمان کارآفرین پرور از یک سو نیازمند رفع چالش‌هایی همچون الگوهای ذهنی مدیران و افراد یک سازمان (در سطح افراد) و از سوی دیگر مستلزم برطرف سازی موانع سازمانی (در سطح سازمان) آن است (اهلرمان^۱، ۲۰۱۲). تغییر و تحولات گسترده امروزی و پویایی رقابت باعث شده است تا سازمان‌های هوشمند به دنبال ایجاد موقعیتی باشند که بتوانند افراد خلاق و کارآفرین را هر چه بیشتر جذب، مدیریت و نگهداری کنند تا از مزایای کارآفرینی سازمانی و سوق دادن سازمان خود به سمت سازمان کارآفرین پرور هر چه بیشتر بهره‌مند شوند. امروزه سازمان‌ها باید موقعیتی را فراهم آورند تا همه کارکنان روحیه کارآفرینی پیدا کرده و بتوانند به راحتی به طور فردی یا گروهی فعالیت‌های کارآفرینانه خود را به اجرا درآورند (حیدری و همکاران، ۱۳۹۰). از طرف دیگر، سازمان‌ها نوعی تغییر در جهت‌گیری خط مشی خود برای تشویق و تسهیل کارآفرینی در پیش گرفتند. در واقع این تغییر جهت را می‌توان واکنشی

نسبت به محیط اقتصادی و اجتماعی شتابان و در حال تحول سازمان‌ها دانست. سازمان‌ها راه حل مدیریت این تغییرهای شتابان را کارآفرینی تشخیص دادند. در حقیقت خط مشی‌ها ابزار تعیین چارچوب کلی اندیشه‌ها برای مدیران در راه تصمیم‌گیری بهتر هستند که می‌توانند اندیشه سازمان‌ها را در تصمیم‌گیری هدفمند راهنمایی کنند و در نتیجه این اطمینان فراهم شود که تصمیم‌ها در مرزهای معینی قرار می‌گیرند (علی آبادی و همکاران، ۱۳۹۷). در موقعیت کنونی که اقتصاد کشورمان با مسائل و نارسایی‌های مهمی نظیر فرار مغزها، بیکاری، کمبود نیروی انسانی متخصص، کاهش سرمایه گذاری دولت، عدم تحرک و توسعه اقتصادی کافی روبه روست، پرورش و آموزش کارآفرینان و ایجاد سازمان کارآفرین پرور از اهمیت مضاعفی برخوردار است (شهرکی پور و همکاران، ۱۳۸۹). با توجه به اهمیت در حال رشد کارآفرینی، خط مشی گذاری سازمانی، از جنبه تئوریک نیاز به یک مبنای دقیق دارد تا بتوان به ایجاد یک سازمان کارآفرینانه با کارآفرینان بیشتر و دستیابی به هدف‌های تعیین شده در سازمان و توسعه اقتصادی کشور کمک کرد (داوری و رضائی، ۱۳۹۱). با توجه به ناسازگاری و واکنش کند سازمان‌های متوسط و بزرگ نسبت به تغییرات روزافزون، سریع و پیچیده و نامطمئن محیط و شرایط اقتصادی کشور، طراحی مدل خط مشی گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور امری ضروری محسوب می‌شود. بنابراین برای غلبه بر مشکلات و تهدیدهایی که متوجه سازمان‌های امروزی است، تنها یک راه حل کارساز است و آن هم ایجاد یک سازمان کارآفرین پرور براساس خط مشی‌های تعیین شده است. بخش دولتی نیز از این قاعده مستثنی نیست. بخش دولتی و نظام اداری یک کشور از بسترهای اصلی رشد و توسعه و از ابزارهای اصلی اجرای فعالیت‌ها و وظایف دولت‌ها محسوب می‌شود. بنابراین، ناکارآمدی این بخش مشکلات متعددی را برای یک جامعه به همراه خواهد داشت. حیطه وظایفی که بر عهده دولت‌هاست، حتی در صورتی که زمینه مشارکت بخش خصوصی و غیر دولتی فراهم شود، بسیار گسترده بوده و پیامدهای انجام این وظایف، عده کثیری از افراد جامعه را متأثر می‌سازد. اصناف نیز به عنوان سازمانی که با جامعه و نهادهای آن در تعامل است برای عقب نماندن از تغییر و تحولات علمی و تکنولوژیک، باید قابلیت تطبیق با تغییرات سریع محیط را داشته باشد. روند کلی در سازمان‌های دولتی ایران موید این مطلب است که وضعیت حاکم در

آن‌ها، سنتی و غیر کارآفرینانه می‌باشد و به نظر می‌رسد یکی از مهم‌ترین دلایل ناکارآمدی سازمان‌های دولتی ایران ناشی از فقدان ایجاد سازمان کارآفرین پرور است. در واقع می‌توان بیان کرد عدم طراحی مدل خط مشی گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور، موجب عدم موفقیت بنگاه اقتصادی در جذب مشتریان از طریق تامین رضایتمندی مشتریان، عدم دستیابی به سهم بیشتری از بازارهای کسب و کار از طریق ایجاد شرایط بهتر رقابت، شریک نشدن کارکنان سازمان در درآمدهای حاصل از ایجاد کارآفرینی سازمانی، عدم بقاء شرکت از طریق استمرار نوآوری در محصولات و خدمات، روش‌های تولید، مهندسی مجدد فرآیندهای کسب و کار و تامین منابع مالی و انسانی جدید با هدف رضایتمندی مشتریان می‌شود. لذا این به عنوان یک دغدغه بزرگ محقق را بر آن داشته است که بررسی این موضوع مهم پردازد. در واقع سوال اساسی این تحقیق این است که مدل خط مشی گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور کدام است؟

سازمان کارآفرین پرور

امروزه بسیاری از مدیران سازمان‌ها و شرکت‌ها، به لزوم کارآفرینی در سطوح مختلف سازمان خود پی برده اند که در واقع این امر در پاسخ به سه نیازی است که بر سازمان‌ها تحمیل شده است: الف. افزایش تعداد رقبا و گسترش رقابت: سرعت نوآوری و ارائه محصولات جدید همراه با ارائه خدمات منحصر به فرد و سفارشی شده، به قدری افزایش یافته که تغییرات، ابتکارات و بهبودها به امری عادی در بازار تبدیل شده است. ب. ایجاد حس بی‌اعتمادی نسبت به شیوه‌های مدیریت سنتی در سازمان‌ها: با توجه به حرکت سریع محیط به سوی پیچیدگی بیشتر و عدم پایداری در شرایط محیطی و بازار، شیوه‌های سنتی مدیریت نمی‌تواند پاسخگوی این گونه چرخش‌های شدید در محیط باشد و عدم تطبیق سریع آن با شرایط تصمیم‌گیری در چنین محیط‌های جدیدی، نوعی بی‌اعتمادی را نسبت به سبک‌های مدیریت سنتی ایجاد کرده است. ج. خروج بهترین نیروهای کار از سازمان و اقدام آن‌ها به کارآفرینی مستقل: از علل اصلی تشویق افراد به ترک شرکت‌ها و سازمان‌های خود می‌توان به

پاداش‌های حاصل از کارآفرینی مستقل همچون رفاه اقتصادی و اجتماعی، شهرت و استقلال در تصمیم‌گیری اشاره کرد (جعفرپور و سلیمانی، ۱۳۸۹).

سازمان‌های کارآفرین پرور، سازمان‌هایی هستند که تعهدات جدی نسبت به نوآوری بنیادی و تدریجی به عنوان یک استراتژی در فضای رقابتی دارند. سازمان کارآفرین پرور قادر به ایجاد مستمر و نظامند از نوآوری و خلاقیت هستند. این گونه سازمان‌ها علاقه مند به بکارگیری و اجرای برنامه‌های کارآفرینی سازمانی و یا راه اندازی کسب و کارهای اقتصادی جدید در درون چارچوب‌های سنتی سازمان هستند. در این سازمان‌ها به علت وجود شرایط مناسب، فرآیند نوآوری در میان بخش‌های گوناگون سازمان مورد توجه قرار می‌گیرد و منابع انسانی سازمان به طور مؤثری در فعالیت‌ها و ایده‌های کارآفرینانه مشارکت می‌جویند، ضمن این که همه این فعالیت‌ها از حمایت کامل مدیریت ارشد سازمان برخوردار است (عربشاهی، ۱۳۹۵).

خط مشی‌های سازمان کارآفرین پرور

خط مشی مسیری برای اقدامات مشخص است که هدایت، رهنمود و جهت‌گیری برای نیل به اهداف معین کلی و جزئی مدنظر دولت را فراهم می‌کند (باقرنژاد و همکاران، ۱۳۹۷).

فرآیند عقلایی خط مشی گذاری بصورت محض و بدون توجه به حوزه ای که خط مشی در آن تنظیم می‌شود شامل ۶ مرحله کلی است: شناخت مسأله یا مشکل رویداد، تنظیم و تدوین خط مشی، مشروعیت دادن به برنامه و قانونی کردن خط مشی، اجرای خط مشی، ارزیابی خط مشی، اختتام برنامه یا خط مشی. در عین وجود فرآیند تفصیلی فوق، به زعم برخی صاحب نظران این فرآیند در ۳ مرحله اصلی خلاصه می‌شود که عبارتند از: الف) تدوین خط مشی (ب) اجرای خط مشی (ج) ارزیابی خط مشی (الوانی، ۱۳۹۲).

عربشاهی (۱۳۹۵)، پژوهشی با عنوان تبیین مفهوم و ابعاد سازمان کارآفرین (از ماهیت تا فرآیند طراحی و اجرا) انجام داده است. نتایج نشان داد سازمان کارآفرین این قابلیت را دارد تا با تکیه بر خلاقیت و نوآوری به نحوی مؤثر با تغییر و پویایی روزافزون روبرو شده و با استفاده صحیح و کارآمد از منابع، از فرصت‌های به دست آمده بهره گرفته و در زمینه تحقق

اهداف والای سازمانی به موفقیت دست یابد. علی آبادی و همکاران (۱۳۹۷)، پژوهشی با عنوان شناسایی موانع اجرای خط مشی های کارآفرینی و نوآوری در برنامه های توسعه جمهوری اسلامی ایران انجام داده اند. یافته ها نشان داد که موانع اجرا عبارتند از: موانع ماهیتی (فقدان متولی واحد، عدم استانداردسازی قوانین، تعدد قوانین و عدم همسویی قوانین)، موانع مشارکتی (عدم مشارکت مجریان و ذینفعان)، موانع مربوط به مجریان (نبود مسئولیت پذیری در مجریان، فقدان آموزش مناسب برای مجریان، ضعف و ناکارآمدی مجریان، فقدان هماهنگی مناسب بین مجریان و تغییر مجریان کارآمد)، موانع محیطی (شرایط محیطی نامناسب، ساختار اداری نامناسب، اراده سیاسی ناکافی و عدم پایداری به برنامه)، موانع پیاده سازی (عدم نیازسنجی برای اجرا، زمان اجرا نامناسب، فقدان ابزار اجرا و ظرفیت ناکافی اجرا) و موانع نظارتی (نظارت نامناسب بر اجرا، فقدان ضمانت اجرایی، وجود دستگاه های نظارتی مستقل، ابزار نامناسب ارزیابی و عدم دریافت و انعکاس بازخور). و کیلی و همکاران (۱۳۹۳)، پژوهشی با عنوان تبیین نقش عوامل محیطی در توسعه کارآفرینی در بخش عمومی انجام داده اند. یافته ها نشان می دهند که عوامل محیطی روابط متفاوتی با کارآفرینی در شهرداری داشتند. محدودیت های قانونی، مداخلات سیاسی، افق زمانی کوتاه مدت، فاصله قدرت، پرهیز از بی اطمینانی، تقدیرگرایی و فردگرایی مانع توسعه کارآفرینی و قابلیت رؤیت عمومی (توجه رسانه ها)، رقابت و تکنولوژی مشوق کارآفرینی هستند. در نهایت، کارآفرینی عمومی با عملکرد بخش عمومی (رضایت شهروندان) رابطه مثبت دارد و به بهبود آن منجر می شود. لوکی^۱ (۲۰۱۳)، در پژوهشی با عنوان بررسی ناکارآمدی خطمشی دولت در مورد کارآفرینی در نیجریه، ضمن بررسی ناکارآمدی خط مشی دولت در کارآفرینی فقدان اجرای مناسب و مجریان خط مشی های کارآفرینی را عامل اصلی بی ثباتی خط مشی های کارآفرینی قلمداد می کند. نارایانان و همکاران^۲ (۲۰۰۹)، تحقیقی با عنوان کارآفرینی سازمانی و ایجاد ارزش در ایالات متحده انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که ویژگی های کارآفرینی افراد، تقاضا برای تولیدات و خدمات جدید، تکنولوژی، حمایت مدیریت، فرهنگ سازمانی، فرآیندهای

1 Lucky

2 Narayanan & et al

سازمانی، کنترل سازمانی، سیستم پاداش دهی، استراتژی سازمانی، محدودیت‌های سازمانی، توسعه سازوکارهای حمایتی و دسترسی زمانی از جمله عوامل مؤثر بر مؤلفه‌های کارآفرینی سازمانی هستند و با آن رابطه مثبت و معنی داری دارند. همچنین کارآفرینی سازمانی با نتایجی از قبیل بهبود عملکرد اقتصادی سازمان، بهبود بازار و سودآوری سازمان رابطه مثبت و معنی داری دارد.

روش تحقیق

در این پژوهش ابتدا با مطالعات کتابخانه‌ای، ابعاد سازمان کارآفرین پرور، موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور، عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور و خط‌مشی‌های سازمان کارآفرین پرور بررسی و سپس، با استفاده از روش کیفی ابعاد و مؤلفه‌های نهفته پدیده مورد مطالعه، کشف و الگوی نظری تکمیل شد. پس از بررسی زمینه مورد نظر به کمک روش دلفی، ابعاد و مؤلفه‌های مورد مطالعه شناسایی و الگوی ساختاری طراحی شد. در انتها در بخش کمی با طراحی سؤالات پرسشنامه، وضعیت موجود بررسی و الگوی طراحی شده آزمون شد. از این رو، پژوهش حاضر از نظر نوع داده‌ها هم در زمره روش‌های کیفی و هم روش‌های کمی قرار می‌گیرد و به دلیل توالی روش کیفی و کمی، روش آن آمیخته متوالی است. در بخش کیفی، جامعه آماری این تحقیق، خبرگان و نخبگان حوزه مدیریت، مدیران با تجربه نظام اداری می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۵ نفر از صاحب‌نظران از جامعه آماری مذکور شناسایی شدند و به صورت نیمه ساختار یافته با آن‌ها مصاحبه شد. در بخش کمی، جامعه آماری این تحقیق، روسای اتحادیه‌های صنفی اتاق‌های اصناف خراسان رضوی به تعداد ۸۵۰ نفر می‌باشد که تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۲۶۵ نفر محاسبه و از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. برای تعیین روایی و پایایی سؤالات مصاحبه به ترتیب از روش روایی محتوایی و روش ضریب توافق استفاده شد. به منظور تعیین روایی پرسشنامه از روش تحلیل عاملی تاییدی (CFA) به کمک نرم افزار آموس^۱ استفاده شده است. اما قبل از انجام تحلیل عاملی، ابتدا باید اطمینان

یافت که می‌توان از داده‌های موجود برای تحلیل استفاده نمود. به عبارت دیگر، آیا تعداد داده‌های مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب هستند یا خیر؟ بدین منظور از شاخص KMO و آزمون بارتلت استفاده می‌شود. شاخص KMO شاخصی از کفایت نمونه‌گیری است. این شاخص در دامنه صفر تا یک قرار دارد. اگر مقدار شاخص نزدیک به یک باشد، داده‌های مورد نظر برای تحلیل عاملی مناسب هستند و در غیر این صورت (معمولاً کمتر از ۰/۵) نتایج تحلیل عاملی برای داده‌های مورد نظر چندان مناسب نمی‌باشند. با توجه به اینکه مقدار معیار KMO برای تمامی ابعاد بیشتر از ۰/۵، و مقدار معناداری آزمون بارتلت نیز کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بر این اساس می‌توان از مناسب بودن حجم نمونه جهت انجام تحلیل عاملی تاییدی اطمینان حاصل کرد. بعد از انجام تحلیل عاملی تاییدی، با توجه به اینکه بار عاملی تمامی گویه‌ها بالای ۰/۴ و سطح معناداری آن‌ها کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین می‌توان گفت پرسشنامه طراحی شده از روایی خوبی برخوردار است (جدول ۱). همچنین به منظور تعیین پایایی پرسشنامه نیز پس از توزیع پرسشنامه محقق ساخته بر روی ۳۰ نفر از افراد جامعه، همسانی درونی مؤلفه‌های هر یک از ابعاد اصلی با روش آلفای کرونباخ و به کمک نرم افزار Spss بررسی شد که حدود ۰/۸ دست آمد و نشان دهنده پایایی بالای ابعاد و مؤلفه‌های سازمان کارآفرین پرور، موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور، عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور و خط‌مشی‌های سازمان کارآفرین پرور بود (جدول ۲). پس از تأیید پایایی و روایی، پرسشنامه متشکل از ۵۹ سؤال در مقیاس پنج درجه ای لیکرت استفاده و وضعیت موجود برای ابعاد سازمان کارآفرین پرور با ابعاد (نوآوری، خلاقیت، مخاطره‌پذیری و استقلال)، موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور با ابعاد (عوامل ضدانگیزشی، موانع قانونی، نارسایی محیطی، شیوه‌های نادرست تشویق و ارائه پاداش و توجه به سودهای کوتاه مدت)، عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور با ابعاد (عوامل برون سازمانی و عوامل درون سازمانی) و خط‌مشی‌های سازمان کارآفرین پرور با ابعاد (عرضه کارآفرینی، تقاضای کارآفرینی، شکل دهی ارزش‌های کارآفرینانه، تقویت ریسک‌پذیری و دسترسی به منابع مالی) بررسی شده و در نهایت به منظور تحلیل داده‌ها از نرم افزارهای Spss و Amos استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

پس از اطمینان از نرمال بودن داده‌ها هر یک از مدل‌های اندازه‌گیری به‌طور جداگانه بررسی شدند و سپس مدل اندازه‌گیری کلی نیز مورد بررسی قرار گرفت. به منظور تایید روایی پرسشنامه از روش تحلیل عاملی تاییدی برای گویه‌های پرسشنامه استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۱ آمده است:

جدول ۱. نتایج تحلیل عاملی تاییدی (CFA) برای گویه‌های پرسشنامه

نتیجه	معناداری	بار عاملی	گویه	ابعاد	متغیرها
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۱۶	Q1	عوامل درون سازمانی	عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۴۰	Q2		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۴۹	Q3		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۵۴	Q4		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۸۹	Q5		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۴۲	Q6		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۲۸	Q7	عوامل برون سازمانی	
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۲۶	Q8		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۰۷	Q9		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۴۰	Q10		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۴۴	Q11		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۶۲	Q12		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۰۶	Q13		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۵۴۶	Q14	عرضه کارآفرینی	خط مشی سازمان کارآفرین
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۹۱	Q15		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۷۵	Q16		

متغیرها	ابعاد	اگویه	بار عاملی	معناداری	نتیجه
پرور	تقاضای کارآفرینی	Q17	۰/۷۸۶	۰/۰۰۱	معنادار
		Q18	۰/۶۳۳	۰/۰۰۱	معنادار
	شکل دهی ارزش‌های کارآفرینانه در فرهنگ	Q19	۰/۷۵۸	۰/۰۰۱	معنادار
		Q20	۰/۶۷۲	۰/۰۰۱	معنادار
		Q21	۰/۷۸۶	۰/۰۰۱	معنادار
	تقویت ریسک پذیری	Q22	۰/۷۷۹	۰/۰۰۱	معنادار
		Q23	۰/۷۰۷	۰/۰۰۱	معنادار
		Q24	۰/۶۵۶	۰/۰۰۱	معنادار
	دسترسی به منابع مالی	Q25	۰/۷۶۹	۰/۰۰۱	معنادار
		Q26	۰/۸۳۱	۰/۰۰۱	معنادار
		Q27	۰/۸۰۱	۰/۰۰۱	معنادار
	نوآوری	Q28	۰/۷۶۰	۰/۰۰۱	معنادار
		Q29	۰/۸۰۹	۰/۰۰۱	معنادار
		Q30	۰/۷۴۷	۰/۰۰۱	معنادار
		Q31	۰/۷۹۵	۰/۰۰۱	معنادار
ابعاد سازمان کارآفرین پرور	خلاقیت	Q32	۰/۶۹۸	۰/۰۰۱	معنادار
		Q33	۰/۶۳۰	۰/۰۰۱	معنادار
		Q34	۰/۶۸۱	۰/۰۰۱	معنادار
	مخاطره پذیری	Q35	۰/۶۶۲	۰/۰۰۱	معنادار
		Q36	۰/۸۲۵	۰/۰۰۱	معنادار
		Q37	۰/۷۲۵	۰/۰۰۱	معنادار
	استقلال	Q38	۰/۸۱۲	۰/۰۰۱	معنادار
		Q39	۰/۸۲۱	۰/۰۰۱	معنادار

نتیجه	معناداری	بار عاملی	اگویه	ابعاد	متغیرها
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۲۱	Q40		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۸۸	Q41	عوامل ضد انگیزشی	موانع کارآفرینی
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۰۲	Q42		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۱۷	Q43		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۹۴	Q44		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۰۶	Q45		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۹۸	Q46	موانع قانونی	
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۴۱	Q47		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۰۸	Q48		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۵۳	Q49		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۱۶	Q50		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۵۱	Q51	نارسایی های محیطی	
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۸۴	Q52		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۲۴	Q53		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۴۲۸	Q54	شیوه نادرست تشویق و ارائه پاداش	
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۷۳	Q55		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۸۲۵	Q56		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۶۶۹	Q57	توجه به سودهای کوتاه مدت	
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۵۹۵	Q58		
معنادار	۰/۰۰۱	۰/۷۲۴	Q59		

همان گونه که مشاهده می شود در مدل تحلیل عاملی برازش یافته بار عاملی همه گویه ها معنادار شده اند. بنابراین هیچ یک از گویه ها از فرآیند تجزیه و تحلیل کنار گذاشته نشدند.

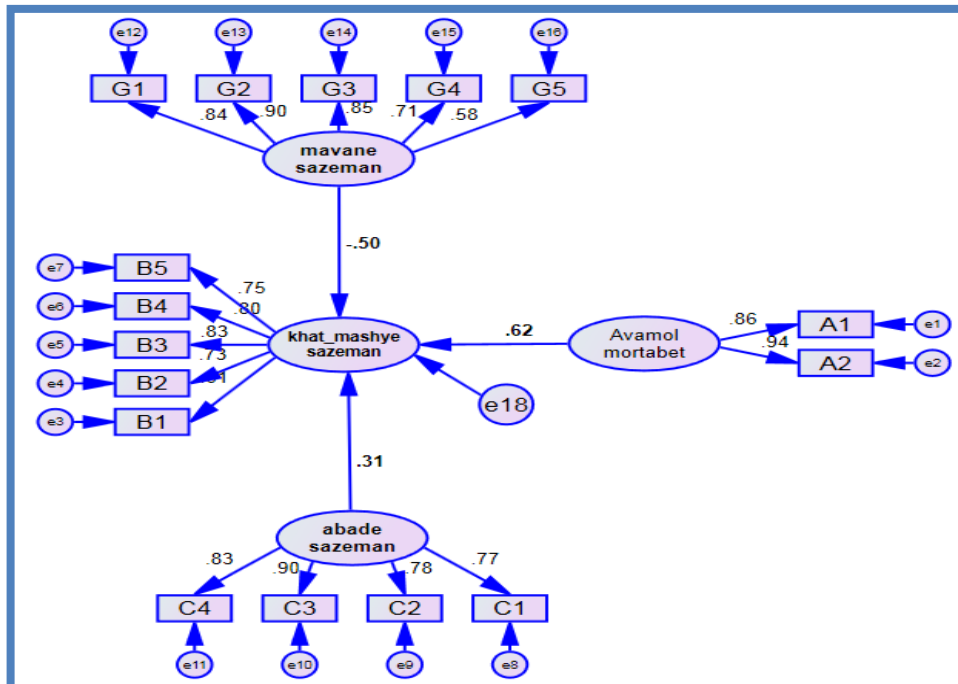
مبنای معناداری گویه‌ها این است که سطح معناداری برای آن‌ها زیر ۰/۰۵ باشد. لذا در نهایت، ۵۹ گویه از پرسشنامه، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. پس از تایید روایی، پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت که با توجه به این که برای تمام متغیرها و ابعاد آن مقدار بالای ۰/۷ می‌باشد می‌توان گفت که ابزار از پایایی مناسب برخوردار است. نتایج پایایی در جدول ۲ آمده است:

جدول ۲. ضریب الفای کرونباخ برای بررسی پایایی عوامل تحقیق

نام متغیر	ابعاد	آلفای کرونباخ ابعاد	آلفای کرونباخ متغیرها
عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور	عوامل درون سازمانی	۰/۸۶۰	۰/۸۹۱
	عوامل برون سازمانی	۰/۹۰۴	
خط مشی سازمان کارآفرین پرور	عرضه کارآفرینی	۰/۷۰۷	۰/۹۱۸
	تقاضای کارآفرینی	۰/۷۶۴	
	شکل دهی ارزش‌های کارآفرینانه	۰/۷۴۴	
	تقویت ریسک‌پذیری	۰/۷۴۸	
	دسترسی به منابع مالی	۰/۸۴۲	
ابعاد سازمان کارآفرین پرور	نوآوری در سازمان کارآفرین پرور	۰/۸۶۰	۰/۸۸۸
	خلاقیت در سازمان کارآفرین پرور	۰/۷۱۲	
	مخاطره‌پذیری در سازمان کارآفرین پرور	۰/۷۷۴	
	استقلال در سازمان کارآفرین پرور	۰/۸۲۵	
موانع و	عوامل ضد انگیزشی در سازمان	۰/۸۵۴	۰/۸۸۱

نام متغیر	ابعاد	آلفای کرونباخ	آلفای متغیرها
تنگناهای سازمان کارآفرین پرور	کارآفرین پرور		
	موانع قانونی در سازمان کارآفرین پرور	۰/۸۶۶	
	نارسایی محیطی در سازمان کارآفرین پرور	۰/۷۸۵	
	شیوه‌های نادرست تشویق و ارائه پاداش	۰/۷۰۸	
	توجه به سودهای کوتاه مدت در سازمان کارآفرین پرور	۰/۷۰۱	

پس از اطمینان از روایی و پایایی ابزار تحقیق با تحلیل داده‌های پرسش‌نامه، مدل معادلات ساختاری زیر حاصل شده است.

نمودار ۱. مدل اول برازش شده تحقیق

لازم به ذکر است که در این مدل ابعاد متغیرها یعنی عوامل درون سازمانی (A1)، عوامل برون سازمانی (A2)، عرضه کارآفرینی (B1)، تقاضای کارآفرینی (B2)، شکل دهی ارزش‌های کارآفرینانه (B3)، تقویت ریسک‌پذیری (B4)، دسترسی به منابع مالی (B5)، نوآوری در سازمان کارآفرین‌پرور (C1)، خلاقیت در سازمان کارآفرین‌پرور (C2)، مخاطره‌پذیری در سازمان کارآفرین‌پرور (C3)، استقلال در سازمان کارآفرین‌پرور (C4)، عوامل ضد انگیزشی در سازمان کارآفرین‌پرور (G1)، موانع قانونی در سازمان کارآفرین‌پرور (G2)، نارسایی محیطی در سازمان کارآفرین‌پرور (G3)، شیوه‌های نادرست تشویق و ارائه پاداش (G4) و توجه به سودهای کوتاه مدت در سازمان کارآفرین‌پرور (G5) نقش متغیر مشاهده شده و خود متغیرها نقش متغیر مکنون را ایفا می‌کند.

بررسی سوالات اصلی تحقیق

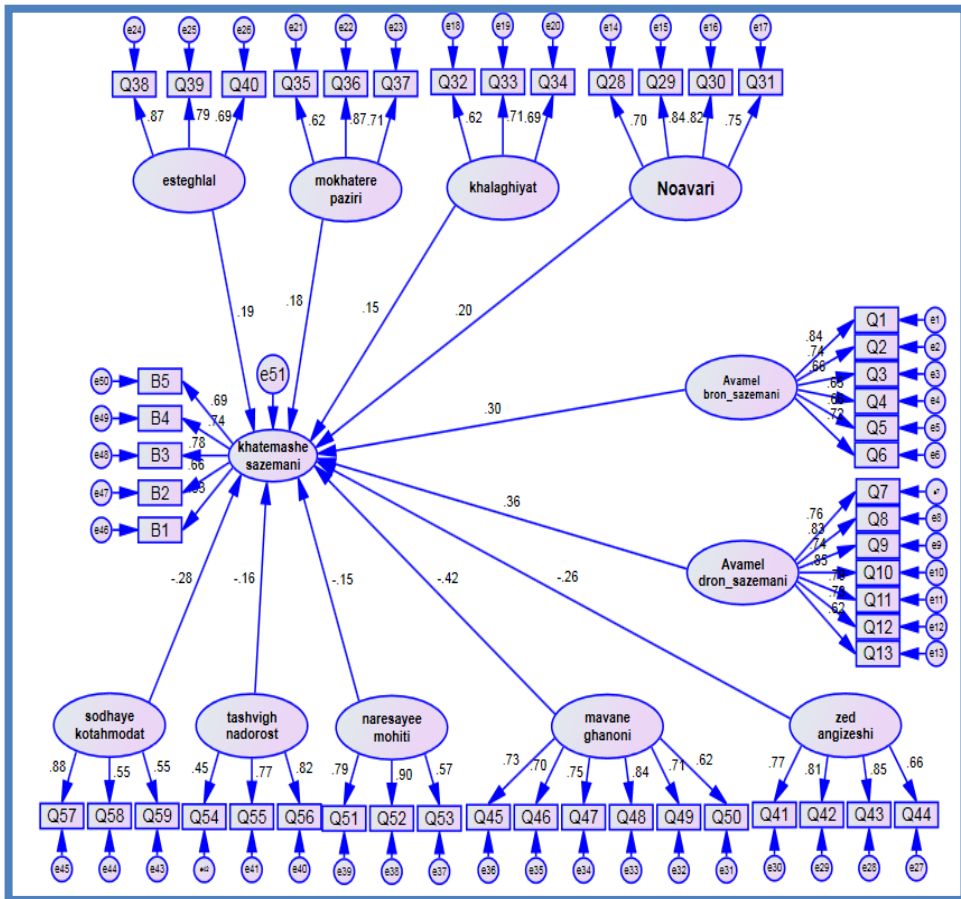
بررسی ضریب مسیر سوالات اصلی اول و دوم تحقیق، نشان می‌دهد که تمامی این ضرایب مسیر مثبت می‌باشد. همچنین با توجه به مقدار شاخص جزئی (p-value) که برای تمامی سوالات برابر ۰/۰۰۰ شده و از ۰/۰۵ کم‌تر است و نیز عدد معناداری سوالات اول و دوم از ۱/۹۶ بیشتر می‌باشند؛ می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است؛ یعنی بین عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین‌پرور و ابعاد سازمان کارآفرین‌پرور با خط مشی سازمان کارآفرین‌پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. به عبارات دیگر بهبود عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین‌پرور و ابعاد سازمان کارآفرین‌پرور می‌تواند سبب بهبود خط مشی سازمان کارآفرین‌پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی گردد و از طرف دیگر با توجه به اینکه ضریب مسیر سوال اصلی سوم تحقیق ۰/۵۰- شده و عدد معناداری که برابر با ۶/۹۴۳- شده و خارج از بازه $\pm ۱/۹۶$ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است، یعنی بین موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین‌پرور و خط مشی سازمان کارآفرین‌پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. به عبارت دیگر موانع و تنگناها می‌تواند سبب ایجاد

مشکل در خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی شود. جدول ۳ نتایج مربوط به بررسی این سوال‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳- ضریب مسیر و معناداری رابطه بین عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور، ابعاد سازمان کارآفرین پرور و موانع و تنگناها با خط مشی سازمان کارآفرین پرور

شماره	سوالات اصلی	ضریب مسیر	p-value	عدد معناداری	نتیجه
۱	آیا بین عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۰/۶۲	۰/۰۰۰	۷/۶۴۷	معنادار
۲	آیا بین ابعاد سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۰/۳۱	۰/۰۰۰	۵/۰۳۹	معنادار
۳	آیا بین موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	-۰/۵۰	۰/۰۰۰	-۶/۹۴۳	معنادار

برای بررسی رابطه هر یک از ابعاد عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور، ابعاد سازمان کارآفرین پرور و موانع و تنگناها با خط مشی سازمان کارآفرین پرور، مدل دوم پژوهش طبق نمودار ۲ برازش شده است:

نمودار ۲. مدل دوم برازش شده تحقیق

بررسی سوالات فرعی تحقیق

بررسی ضریب مسیر سوالات فرعی اول تا یازدهم تحقیق، نشان می‌دهد که تمامی این ضرایب مسیر مثبت می‌باشد. همچنین با توجه به مقدار شاخص جزئی (p-value) که برای تمامی سوالات از ۰/۰۵ کم تر است و نیز عدد معناداری این سوالات از ۱/۹۶ بیشتر می‌باشند؛ می‌توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است؛ و از طرف دیگر با توجه به اینکه ضریب مسیر سوالات فرعی دهم تا سیزدهم منفی شده و عدد معناداری این

سوالات خارج از بازه $\pm 1/96$ می باشد، می توان نتیجه گرفت که این ضریب مسیر در سطح خطای $0/05$ معنادار است، یعنی بین ابعاد موانع و تنگناها و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاقهای اصناف خراسان رضوی رابطه منفی و معنادار وجود دارد. جدول ۴ نتایج مربوط به بررسی این سوالها را نشان می دهد.

جدول ۴- ضریب مسیر و معناداری رابطه بین ابعاد عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور، ابعاد سازمان کارآفرین پرور و موانع و تنگناها با خط مشی سازمان کارآفرین پرور

شماره	سوالات فرعی	ضریب مسیر	p-value	عدد معناداری	نتیجه
۱	آیا بین عوامل درون سازمانی و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاقهای اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۰/۳۶	۰/۰۰۰	۴/۷۰۷	معنادار
۲	آیا بین عوامل برون سازمانی و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاقهای اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۰/۳۰	۰/۰۰۰	۴/۱۲۸	معنادار
۳	آیا بین نوآوری در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاقهای اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۰/۲۰	۰/۰۰۰	۲/۹۸۷	معنادار
۴	آیا بین خلاقیت در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در	۰/۱۵	۰/۰۳۵	۲/۲۵۷	معنادار

				اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟
معنادار	۲/۳۶۹	۰/۰۲۱	۰/۱۸	آیا بین مخاطره پذیری در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟
معنادار	۲/۳۰۳	۰/۰۱۸	۰/۱۹	آیا بین استقلال در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟
معنادار	-۳/۲۵۶	۰/۰۰۰	-۰/۲۶	آیا بین عوامل ضد انگیزی در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟
معنادار	-۴/۷۵۴	۰/۰۰۰	-۰/۴۲	آیا بین موانع قانونی در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟
معنادار	-۲/۲۳۰	۰/۰۲۶	-۰/۱۵	آیا بین نارسایی محیطی در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟

				رضوی رابطه وجود دارد؟	
معنادار	-۲/۱۲۷	۰/۰۲۱	-۰/۱۶	آیا بین شیوه‌های نادرست تشویق و ارائه پاداش در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۱۰
معنادار	-۳/۵۶۶	۰/۰۰۰	-۰/۲۸	آیا بین توجه به سودهای کوتاه مدت در سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه وجود دارد؟	۱۱

نتیجه گیری

هدف از اجرای این پژوهش طراحی مدل خط مشی گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور می‌باشد. از این رو، ابتدا به کمک مطالعات اسنادی و تکنیک دلفی ابعاد و مولفه‌های عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور، موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور و ابعاد سازمان کارآفرین پرور و خط مشی‌های سازمان کارآفرین پرور کشف شد. نتایج بخش کیفی نشان داد که برای عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور دو بعد (عوامل برون سازمانی و عوامل درون سازمانی)، برای موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور پنج بعد (عوامل ضد انگیزی، موانع قانونی، نارسایی محیطی، شیوه‌های نادرست تشویق و ارائه پاداش، توجه به سودهای کوتاه مدت)، برای ابعاد سازمان کارآفرین پرور ۴ بعد (نوآوری، خلاقیت، مخاطره پذیری، استقلال) و برای خط مشی‌های سازمان کارآفرین پرور (پنج بعد عرضه کارآفرینی، تقاضای کارآفرینی، شکل دهی ارزش‌های کارآفرینانه در فرهنگ، تقویت ریسک پذیری

برای کارآفرینی و دسترسی به منابع مالی) قابل طرح است. این ابعاد و مولفه‌ها بر اساس شاخص‌های کمی آزمون شدند و نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که و مولفه‌های شناسایی شده در الگوی طراحی شده عوامل مناسبی هستند، زیرا با توجه به شاخص‌های به دست آمده برازش الگو تأیید می‌شوند. به طور کلی نتایج تحقیق نشان داد که بین عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور و ابعاد آن و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این نشان می‌دهد که عوامل مرتبط با سازمان کارآفرین پرور که شامل عوامل برون و درون سازمانی است، بطور ترکیبی، پیش شرطها و مقدمه‌های مهمی برای خط مشی‌های یک سازمان کارآفرین پرور بشمار می‌روند. زیرا عوامل درون سازمانی، محیط داخلی سازمان را متاثر می‌سازند، محیطی که تمایل به اقدامات کارآفرینانه و حمایت از آن‌ها را در یک سازمان تعیین می‌کند و عوامل برون سازمانی و تعامل سازمان با محیط، مدیران را با چالش واکنش خلاقانه و عمل به روش‌های نوآورانه مواجهه می‌کند. در واقع این تغییرات بیرونی منجر به تعدیل درونی در ساختار، استراتژی و فرآیندها و روش‌های عملیات می‌شود، به عبارت دیگر منجر به تاثیر بر خط مشی‌های سازمان می‌شود که این نتیجه با مطالعات و کیلی و همکاران (۱۳۹۳)، نارایانان و همکاران (۲۰۰۹) منطبق است. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که بین ابعاد سازمان کارآفرین پرور و خط مشی سازمان کارآفرین پرور در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این نشان می‌دهد که تمایل در به کارگیری عقاید جدید، تجربیات نو و فرآیندهای خلاق که به فرآیندهای فنی جدید، روش‌ها، خدمات و تولیدات جدید منجر می‌شود، خط مشی‌های سازمان کارآفرین پرور را تحت تاثیر قرار می‌دهد و نیز جسارت در جستجو و پیگیری فرصت‌ها و کسب مستمر تجربه که از ویژگی‌های تفکر کارآفرین در یک سازمان به حساب می‌آید، منجر به تدوین خط مشی‌های پویاتر، مخاطره پذیرتر در راستای اهداف

سازمانی توسط مدیران عالی سازمان می شود که این نتیجه با مطالعات عربشاهی (۱۳۹۵) و نارایانان و همکاران (۲۰۰۹) در یک راستا است و در نهایت نتایج تحقیق نشان داد که بین موانع و تنگناهای سازمان کارآفرین پرور و خط مشی های سازمان کارآفرین پرور رابطه معناداری وجود دارد. این بدان معناست که هرگونه فعالیت کارآفرینی، به خصوص درون سازمان، با چالش ها و تنگناهای سازمانی همچون عوامل ضد انگیزی، موانع قانونی، نارسایی محیطی، شیوه های نادرست تشویق و ارائه پاداش، توجه به سودهای کوتاه مدت و مواردی این چنینی روبرو است که کارآفرین فردی و سازمانی باید توانایی چیرگی بر این موانع را همراه با تداوم اجرای تفکر به طور همزمان داشته باشد. در غیر این صورت موانع و تنگناها موجب می شود خط مشی های سازمان به کندی اجرا شود یا اجرا نشود. در حقیقت می توان گفت از مهم ترین عواملی که بر میزان اجرایی شدن ایده های بالقوه به بالفعل در کارآفرینی تاثیر مستقیم می گذارد، موانع پیش روی کارآفرینی و شخص کارآفرین است این نتایج با تحقیقات علی آبادی و همکاران (۱۳۹۷) و لوکی (۲۰۱۳) مطابقت دارد.

بر طبق نتایج بدست آمده پیشنهاد می شود فضای محرک خلاقیت در سازمان ایجاد شود. به معنی که مدیریت باید همیشه آماده شنیدن ایده های جدید از هر کس در سازمان باشد. در واقع سازمان باید در جستجوی این گونه فکرها باشد و تنها منتظر ارائه اندیشه جدید نماند. پیشنهاد می شود فضایی ایجاد شود که هر فردی در این سازمان بر کار خود نظارت و کنترل داشته باشد و به افراد سازمان اختیار در تصمیم گیری داده شود تا کارکنان از طریق آن بتوانند آزادانه تفکر کنند، ایده ها و نظرات خود را ابراز کنند، رویه های جدیدی را خلق کنند، وظایف خود را زمان بندی نمایند و حداکثر تلاش خود را جهت انجام وظایف بکار گیرند. پیشنهاد می شود امکان دسترسی به اطلاعات سازمانی در راستای شفاف نمودن وضعیت و فضای کاری وجود داشته باشد و فضایی ایجاد شود که کارکنان حق اظهار نظر در مورد فراگیری مهارت های مورد علاقه خود و آزادی عمل را داشته باشند و در نهایت پیشنهاد می شود ساختار

سازمانی به صورت غیر رسمی شود و سلسله مراتب اداری بصورت رایج و قانونی حکم فرما نباشد. ساختار سازمانی پیچیده و متمرکز نباشد. همچنین اتوماسیون اداری در اتاق‌های اصناف خراسان رضوی به منظور تسهیل و حذف مراحل اداری غیر ضروری و نیز فرهنگ کارآفرینی از راه مستندسازی و انتشار تجربیات کارآفرینانه، توسعه داده شود.

منابع

- ۱- الوانی، مهدی. (۱۳۹۲). "مدیریت عمومی". تهران: انتشارات نی، چاپ پنجم.
- ۲- حیدری، حسین؛ پاپ زن، عبدالحمید و کرمی دارابخانی، رویا. (۱۳۹۰). "بررسی رابطه میان فرهنگ سازمانی و مولفه‌های کارآفرینی سازمانی (مورد مطالعه: سازمان جهاد کشاورزی شهرستان کرمانشاه)". *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، سال اول، شماره ۳، ص ۱۴۵-۱۶۶.
- ۳- باقرنژاد، پیمان؛ طاهری پور کلانتری، حبیب اله و بهرامی، حمیدرضا. (۱۳۹۷). "شناسایی و ارزیابی عوامل موثر بر اجرای موفق خط‌مشی عمومی حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش‌بنیان در کشور". *فصلنامه مدیریت نوآوری در سازمان‌های دفاعی*، دوره ۱، شماره ۲، ص ۱-۲۶.
- ۴- جعفرپور، محمود و سلیمانی، داوود. (۱۳۸۹). *ارائه الگویی راهبردی کارآفرینی سازمانی مبتنی بر متغیرهای محتوایی سازمان (مورد مطالعه: سازمان بسیج مستضعفین)*. *فصلنامه مطالعات بسیج*، سال سیزدهم، شماره ۴۹، ص ۱-۲۱.
- ۵- داوری، علی و رضائی، حمیدرضا. (۱۳۹۱). "نقش دولت و خط‌مشی‌های دولتی در توسعه کارآفرینی". *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، دوره ۱، شماره ۲، ص ۱۰۹-۱۲۹.

- ۶- شهرکی پور، حسن؛ ندری، خدیجه؛ شیرمحمدی، رحمان. (۱۳۸۹). "بررسی رابطه بین فرهنگ سازمانی با کارآفرینی سازمانی در بین کارکنان دانشگاه لرستان". فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی، دوره ۱، شماره ۴، ص ۱۰۹-۱۳۶.
- ۷- عریشاهی، احمد. (۱۳۹۵). "تبیین مفهوم و ابعاد سازمان کارآفرین (از ماهیت تا فرآیند طراحی و اجرا)". نشریه کارآفرینی در کشاورزی، شماره ۳، ص ۷۱-۹۰.
- ۸- علی آبادی، ابراهیم؛ عزیزی، محمد؛ عالم تبریز، اکبر و داوری، علی. (۱۳۹۷). "شناسایی موانع اجرای خط مشی های کارآفرینی و نوآوری در برنامه های توسعه جمهوری اسلامی ایران". فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره ۸، شماره ۳، ص ۹۵-۱۳۲.
- ۹- وکیلی، یوسف؛ الوانی، مهدی و محمدی الیاسی، قنبر. (۱۳۹۳). "تبیین نقش عوامل محیطی در توسعه کارآفرینی در بخش عمومی". نشریه توسعه کارآفرینی، دوره ۷، شماره ۲، ص ۱۹۱-۲۱۰.
- ۱۰- هادیزاده مقدم، اکرم و رحیمی فیل آبادی، فرج الله. (۱۳۸۹). کارآفرینی سازمانی. چاپ سوم، تهران: نشر جانان.

- 11- Ehlerman, C. (2012). "Empowering women-Led Smes: Economic Development and the New Arab world". A Journal of Economics and Management, 1(6), 1-21.
- 12- Lucky, E. O. I. (2013). "Exploring the ineffectiveness of government policy on entrepreneurship in Nigeria". International Journal of Entrepreneurship and Small Business, 19(4), 471-487.
- 13- Narayanan, V.K., Yang, Y., Zahra, S., (2009). "Corporate venturing and value creation: a review and proposed framework". Research Policy, 38(1), 58-76.

